

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Savanoriai – Europos ateitį kuriantys piliečiai“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 152/04)

Pranešėjas **Krzysztof PATER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 11 24
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 12 8
Plenarinė sesija Nr.	565
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	214 / 3 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pažymi, kad diskutuodami apie Europos ateitį politikos formuotojai turi žinoti, kad Europos ateitį kurs ne tik politikai ir institucijos, įskaitant pilietinės visuomenės organizacijas, bet ir milijonai piliečių – savanorių, kurie bendros gerovės labai kiekvieną dieną savo laiką ir energiją skiria solidariai veiklai pilietinės visuomenės organizacijose ir už jų ribų.

1.2. Savanoriškoje veikloje dalyvauja milijonai Europos Sąjungos piliečių, kurie solidarizuodamiesi su kitais veikia kaip pavieniai asmenys arba organizuotose struktūrose (tiek neformaliose, tiek ir formaliose). Šiam judėjimui būtina sisteminga ir prasminga parama ES ir valstybių narių lygmeniu, nes poveikis socialinei raidai yra gerokai didesnis už galimas išlaidas. EESRK pageidautų, kad artimiausiais metais pagerėtų šios paramos kokybė ir būtų galima geriau parodyti savanorių vertę Europos ateičiai.

1.3. EESRK ragina Europos Komisiją imtis veiksmų 2025-uosius metus paskelbti Europos savanorių metais, kadangi tai būtų:

- būdas pagerbti milijonus savanorių, atlikusių labai svarbų socialinį vaidmenį, ypač pastaraisiais mėnesiais, kai jie šalino pandemijos padarinius,
- būdas valstybių narių visuomenėje toliau propaguoti savanoriškos veiklos idėją, skatinant daugiau žmonių dalyvauti savanoriškoje veikloje ir parodant, kad tai yra įtrauki įvairiapusiška veikla, kurioje dalyvauja visų visuomenės grupių ir įvairios kilmės žmonės, nepriklausomai nuo jų amžiaus ir to, kokią vietą jie užima visuomenėje,
- galimybė valstybių narių valdžios institucijoms keistis patyrimu ir praktine patirtimi, įgyta taikant teises ir politines priemones savanorių veiklai remti,
- postūmis Europos Komisijai išplėsti ankstesnes ir kurti naujas programas, skirtas visų amžiaus grupių savanoriams,
- būdas skatinti Europos ir jos piliečių ateičiai itin svarbių projektų supratimą, teikti objektyvius duomenis bei faktus ir kovoti su melaginga ir šališka informacija.

1.4. Savanorių veikla turi realią ekonominę vertę (kai kuriose šalyse ji siekia daugiau kaip 2 % BVP), daugelyje socialinių sričių savanoriai yra būtini užtikrinant būtinuosius piliečių poreikius, įskaitant jų saugumą, ir atlieka itin svarbų vaidmenį įgyvendinant visus JT darnaus vystymosi tikslus; be to, savanoriais dirba žmonės iš visų socialinių ir amžiaus grupių. Todėl EESRK mano, kad būtų neracionalu ES lygmens ir ES finansuojamas savanoriškos veiklos paramos programas taikyti tik jaunimui.

1.5. Remdamasis 2013 m. priimta nuomone⁽¹⁾, EESRK dar kartą ragina Europos Komisiją ryžtingai imtis veiksmų ir parengti išsamias taisykles, leidžiančias rinkti palyginamus savanoriškos veiklos duomenis iš visų valstybių narių, ir pabrėžia, kad neturint patikimų duomenų politikos nebus įmanoma veiksmingai įgyvendinti nė vienoje srityje.

2. Savanoriškos veiklos sąvoka

2.1. Europos Sąjungoje sąvoka „savanoriška veikla“ nėra oficialiai apibrėžta, tačiau bendrai suprantama, kad ji apima visų rūšių savanorišką veiklą, kuri yra formali arba neformali, kurią asmuo vykdo savo noru ir nesiekdamas finansinės naudos ir kuri vykdoma bendram labui.

2.2. Savanoriško darbo apibrėžtis, kurią 2011 m. savo Savanoriško darbo įvertinimo vadove paskelbė Tarptautinė darbo organizacija (TDO), atitinka bendrą savanorystės supratimą. Šiame vadove savanoriškas darbas apibrėžiamas kaip „neapmokamas neprivalomas darbas; tai yra laikas, kurį asmenys, negaudami atlygio, skiria veiklai, kurią jie vykdo per organizaciją arba tiesiogiai kitiems asmenims ne iš savo namų ūkio“⁽²⁾. Ši apibrėžtis gali būti naudojama atliekant tarptautinius lyginamuosius tyrimus, siekiant įvairiose kultūrinėse ir teisinėse sistemose įvertinti formalią savanorišką veiklą (dažnai apibūdinamą kaip netiesioginis savanoriškas darbas) ir neformalią savanorišką veiklą (TDO įvardijamą kaip „tiesioginis savanoriškas darbas“⁽³⁾). EESRK pažymi, kad Rezoliucija dėl darbo statistikos, užimtumo ir nepakankamo darbo jėgos panaudojimo, kuri 2013 m. spalio mėn.⁽⁴⁾ buvo patvirtinta 19-oje TDO tarptautinės darbo statistikos specialistų konferencijoje (ir kurioje pateikiama nauja darbo jėgos apibrėžtis, pagal kurią atskiriamas apmokamas darbas nuo neapmokamo, ir keičiamas su darbu susijusių duomenų rinkimas) turėtų pagerinti gebėjimą įvertinti savanorišką darbą, taip pat jį atskirti nuo kitų neapmokamo darbo rūšių, pavyzdžiui, asmenų priežiūros savo namų ūkyje.

2.3. Savanoriška veikla labai dažnai analizuojama pagal tai, ar ji yra formali, ar neformali. Formalioje savanoriškoje veikloje, kuri vyksta organizacijose, asmenys dalyvauja per organizuotus (struktūruotus) organus, pavyzdžiui, NVO, klubus ar viešąsias institucijas. Neformali savanoriška veikla – tai neatlyginama pagalba, kurią teikia pavieniai asmenys žmonėms ne iš savo namų ūkio ar artimųjų rato, nedalyvaujant formalios organizacijos veikloje. EESRK apgailestauja, kad kai kuriose valstybėse narėse neformalios savanoriškos veiklos kaip savanorystės dažnai nepripažįsta nei paramą teikiantys asmenys, nei šios veiklos naudos gavėjai, nei teisinės savanoriškos veiklos sistemos. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl savanorių vaidmuo šiuo metu yra nepakankamai vertinamas.

2.4. Savanoriška veikla gali būti vykdoma epizodiškai įvykus nelaimėi ar teikiant pagalbą nelaimės atveju, pavyzdžiui, po gaisro ar potvynio. Savanoriška veikla taip pat gali būti tęstinis įsipareigojimas. Ji gali būti vykdoma su žmonėmis susijusiuose sektoriuose, pavyzdžiui, socialinių paslaugų, sveikatos, švietimo, sporto ir pan., arba susijusi su aplinkos ir infrastruktūros projektais, pavyzdžiui, gamtinių išteklių apsaugos ir atkūrimo ar viešųjų parkų priežiūros projektais. Tokiais atvejais savanoriška veikla taip pat gali būti epizodinė, tačiau šiuose sektoriuose dažniau dirba nuolatiniai savanoriai.

2.5. EESRK pabrėžia, kad teisinis savanoriškos veiklos Europoje pagrindas turėtų skatinti kokybišką savanorystę ir jai padėti, o ne kelti jai nereikalingų kliūčių. Tokių reikalavimų kaip savanorių draudimas, savanoriškos veiklos sutartis ir informacijos apie teistumą patikrinimas, turėtų būti kruopščiai laikomasi remiantis pagrindiniais kokybės ir prieigos principais.

2.6. 2013 m. nuomonėje EESRK pažymėjo: „Remiantis šiuo metu turimais duomenimis apie savanorišką veiklą kol kas neįmanoma atlikti analizės, apie kurią kalbama Europos Komisijos, Parlamento, Tarybos ar EESRK dokumentuose. Šiuo metu neįmanoma patikimai įvertinti ekonominės savanoriškos veiklos svarbos ar jos indėlio į ES lygmens politiką. Taip pat neįmanoma nustatyti ir kiek iš viso laiko skiriama savanoriškam darbui ar nustatyti savanoriško darbo piniginės vertės, taigi savanoriškos veiklos masto neįmanoma įvertinti universaliaisiais ekonominiais rodikliais, tokiais kaip nacionalinis užimtumas (žmonių, kurie dirba nacionalinėje ekonomikoje, skaičius) ar BVP.“ EESRK taip pat ragino atlikti parengiamąjį

(1) ECO/343 – Statistikos priemonės savanoriškai veiklai įvertinti (OL C 170, 2014 6 5, p. 11).

(2) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—stat/documents/publication/wcms_162119.pdf

(3) Savanoriško darbo rodiklių aprašymas.TDO.

(4) TDO tarptautinės darbo statistikos specialistų konferencija.

darbą, kuris, remiantis TDO bendruoju pasiūlymu, turėtų padėti parengti išsamias mokslinių tyrimų vykdymo ES taisykles. EESRK apgailestauja, kad nuo to laiko nepadaryta jokios pažangos kuriant bendrą savanoriškos veiklos vertės nustatymo Europoje sistemą. Todėl Komitetas dar kartą ragina Europos Komisiją ryžtingai įgyvendinti EESRK rekomendacijas, pabrėždamas, kad neturint patikimų duomenų jokiaje srityje neįmanoma veiksminga veikla.

2.6.1. EESRK pabrėžia, kad apskritai būtų naudinga gerinti duomenų rinkimą, kuris apimtų ne tik BVP ir ekonominę vertę, bet ir savanorių skiriamą laiką, jų amžių, lytį, veiklos sritis ir apskritai pridėtinę vertę visuomenei, pavyzdžiui, sveikatos bei gerovės, gyvenimo kokybės ir socialinės sanglaudos rodiklius.

2.6.2. Tik keletas nacionalinių statistikos institucijų inicijavo ir atliko savanoriško darbo tyrimus pagal TDO metodiką, o Lenkija yra vienintelė šalis, kurios nacionalinė statistikos institucija tokius tyrimus yra atlikusi jau du kartus (2011 ir 2016 m.) ir yra numačiusi atlikti dar vieną tyrimą 2022 m. pradžioje. Remiantis 2011 m. tyrimu apskaičiuota, kad savanoriškas darbas sudaro apie 2,8 % BVP⁽⁵⁾, o 2016 m. – apie 1,2 % BVP⁽⁶⁾. Ši didelį skirtumą lėmė tam tikri metodikos pokyčiai. Vienas iš jų – 2011 m. buvo klausiama apie respondentų savanorišką veiklą, susijusią su savo šeimos nariais, gyvenančiais kitame namų ūkyje, o 2016 m. į tokią veiklą nebuvo atsižvelgta. Kitas pokytis – 2011 m. buvo pateikti klausimai apie savanorišką veiklą visus 2010 m., o 2016 m. atsižvelgta tik į savanorišką veiklą, vykdytą 4 savaitių laikotarpiu pirmąjį ketvirtį, prieš pat apklausą. Šis pavyzdys aiškiai rodo, kad neįmanoma surinkti palyginamų duomenų neparengus bendros ES lygmens metodikos, kurią inicijuotų Eurostatas.

2.7. Savanoriška veikla yra naudinga pavieniams asmenims, bendruomenėms, aplinkai, ekonomikai ir apskritai visuomenei ir yra viena iš akivaizdžiausių solidarumo išraiškų. Ji skatina ir palengvina socialinę įtrauktį, didina socialinį kapitalą ir daro pokyčius skatinantį poveikį visuomenei. Su aktyviais savanoriais kuriant klestinčią pilietinę visuomenę, galima lengviau rasti kūrybiškų ir novatoriškų sprendimų, kaip atremti bendrus iššūkius. Savanoriška veikla prisideda prie ekonomikos augimo, todėl ją būtina konkrečiai ir tikslingai įvertinti atsižvelgiant tiek į ekonominį, tiek į socialinį kapitalą. Be to, ji tampa vis svarbesnė aplinkosaugos srityje ir yra itin svarbus daugelio savanorių mokymosi šaltinis. Atsižvelgiant į tai, viešoji politika turi ne tik tiesiogiai remti savanorius, bet ir ja turėtų būti atsižvelgiama į tai, kad savanoriškai veiklai būtina pagalbinių infrastruktūra ir pakankamas bei tinkamas tokių paramos priemonių kaip mokymas ir draudimo išlaidos finansavimas.

3. Savanoriška veikla ES lygmeniu

3.1. EESRK apgailestauja, kad pasibaigus Europos savanoriškos veiklos metams (2011 m.) savanorystės klausimas pamažu ėmė trauktis iš Europos darbotvarkės. Oficialiuose dokumentuose ji buvo minima tik pavieniais atvejais – kuriant ES pagalbos savanorių iniciatyvą ir Europos solidarumo korpusą, ir kaip viena iš prioritetinių programos „Europa piliečiams“ temų.

3.2. EESRK pabrėžia, kad valstybėse narėse atlikta nedaug savanoriškos veiklos tyrimų. Buvo tiriami įvairūs savanoriškos veiklos aspektai (pavyzdžiui, dalyvavimo savanoriškoje veikloje mastas, dalyvaujančių asmenų demografinis profilis ir jų motyvacija). Tokių mokslinių tyrimų neįmanoma panaudoti atliekant ES lygmens analizę, nes taikyti nenuoseklūs metodai, netgi savanoriškos veiklos apibrėžties aprėptis yra nevienoda, be to, buvo tirtas ne tas pats laikotarpis. Europos Komisijos užsakymu 2010 m. konsultacinės įmonės GHK pateikta ataskaita⁽⁷⁾ vis dar yra naujausias turimas išsamus ir vertingas duomenų šaltinis, nors jame ir yra trūkumų kalbant apie duomenų palyginamumą.

3.2.1. Iš GHK ataskaitos matyti, kad savanoriškoje veikloje, kuri apibrėžiama kaip asmens laisva valia vykdoma veikla, daugiausia nevyriausybinėje organizacijoje ir nesiekiant pelno, dalyvavo 22–23 % vyresnių nei 15 metų ES piliečių.

3.2.2. Ataskaitoje taip pat nurodoma, kad atsižvelgiant į skirtingą metodiką, rezultatų paklaida dažnai gali siekti 30–40 procentinių punktų.

⁽⁵⁾ Statistics Poland – Volunteering 2011.

⁽⁶⁾ Statistics Poland – Volunteering 2016.

⁽⁷⁾ GHK ataskaita „Savanoriška veikla Europos Sąjungoje“, GHK 2010 m.

3.3. 2015 m. prie metinės Eurostato apklausos *Pajamos ir gyvenimo sąlygos* pridėtame *ad hoc* modulyje *Socialinis ir kultūrinis dalyvavimas ir materialinis nepriteklis* ⁽⁸⁾ buvo pateikta keletas klausimų dėl savanorių veiklos. Remiantis šios apklausos duomenimis, apskaičiuota, kad 18,9 % ES piliečių dalyvavo formalioje savanoriškoje veikloje, o apie 22,5 % – neformalioje savanoriškoje veikloje. Tai yra į GHK ataskaitoje nurodytą ES piliečių dalyvavimo mastą panašus lygis.

3.4. 2015 m. balandžio mėn. paskelbtoje greitojoje „Eurobarometro“ apklausoje ⁽⁹⁾ pateikiami naujausi turimi duomenys apie 15–30 metų amžiaus ES piliečių aktyvumą. EESRK pažymi, kad šio tyrimo duomenys apie jaunimo dalyvavimą yra panašūs į kitų tyrimų duomenis apie visų ES suaugusiųjų dalyvavimą, o tai aiškiai rodo, kad savanoriškoje veikloje vienodai dalyvauja visos amžiaus grupės.

3.4.1. Remiantis apklausa „Europos jaunimas“, per pastaruosius 12 mėnesių organizuotoje savanoriškoje veikloje dalyvavo 25 % ES jaunimo, tačiau ši procentinė dalis atskirose šalyse labai skiriasi (nuo 10 % iki 42 %).

3.4.2. Be to, toje pačioje apklausoje daroma išvada, kad „jaunimas daugiausia dalyvauja dviejose pagrindinėse savanoriškos veiklos srityse: labdara, humanitarinė pagalba ir parama vystymuisi (44 %) ir švietimas, mokymas ir sportas (40 %)“. Be to, tai yra populiariausios jaunimo savanoriškos veiklos sritys visose valstybėse narėse.

3.4.3. 93 % respondentų nurodė niekada nebuvę savanoriauti užsienyje.

3.4.4. Naujasis Europos solidarumo korpusas, dabar apimantis savanorišką veiklą kai teikiama humanitarinė pagalba (anksčiau – Europos savanoriškos humanitarinės pagalbos korpusas), turėtų būti pakankamo tvirtumo ir apimties, kad savanoriškoje veikloje dalyvauti paskatintų daugiau jaunimo, ypač kitose šalyse, tiek pagal šią programą, tiek ir ne pagal ją. Šiam tikslui pasiekti turėtų būti skiriami reikiami ištekliai. Taip pat reiktų išnagrinėti galimybę išplėsti programą, kad būtų remiamas vyresnių nei 30 metų amžiaus asmenų dalyvavimas savanoriškoje veikloje, arba kitu atveju reiktų skirti papildomų ES išteklių analogiškai programai be amžiaus apribojimų parengti.

3.5. 2021 m. sausio mėn. Europos Komisija paskelbė žaliąją knygą dėl senėjimo, kurioje pabrėžiama, kad daug vyresnio amžiaus žmonių toliau aktyviai ir naudingai prisideda prie visuomenės ir ekonomikos – formalioje savanoriškoje veikloje dalyvauja 20 % 65–74 metų amžiaus grupės asmenų, o pagal savo sveikatos galimybes joje taip pat toliau dalyvauja ir vyresni nei 75 metų amžiaus asmenys.

3.6. 2020 m. rugsėjo mėn. Taryba paskelbė galutines išvadas „Vyresnio amžiaus asmenų žmogaus teisės, dalyvavimas ir gerbūvis skaitmeninio amžiuje“ ⁽¹⁰⁾, kuriose, be kita ko, paragino Komisiją „išnagrinėti skaitmeninės platformos, skirtos dalyvavimui ir savanoriškai veiklai išėjus į pensiją, sukūrimą“.

3.6.1. Ši platforma vyresnio amžiaus žmonėms galėtų suteikti informacijos apie dalyvavimą savanoriškoje veikloje kitose šalyse. Be to, ji suteiktų informacijos vietos valdžios institucijoms ir kitiems subjektams, kaip įtraukti vyresnio amžiaus žmones į savanorišką veiklą, o besidomintys savanoriška veikla gautų patarimų ir informacijos, kaip visoje Europoje rasti savanoriškos veiklos pasiūlymų vyresnio amžiaus žmonėms.

3.6.2. EESRK tvirtai remia tokios platformos, kuri sujungtų esamas platformas ir nedubliuotų dedamų pastangų, sukūrimą ir pabrėžia, kad vyresnio amžiaus žmonių savanoriška veikla yra svarbi tiek asmenims, kurie šia veikla remiami, tiek patiems savanoriams, nes tai leidžia jiems išlikti aktyviais išėjus į pensiją ir daro didelį teigiamą poveikį jų psichinei ir fizinei savijautai.

3.6.3. EESRK pažymi, kad jaunimui skirtas Europos solidarumo korpusas ir siūloma platforma vyresnio amžiaus savanoriams remti turėtų būti išsamesnės ir kompleksinės Europos savanoriškos veiklos politikos, skatinančios įvairių amžiaus grupių tarpusavio solidarumą ir atsakomybę, pagrindas. Šie žmonės savo noru prisideda prie Europos, kuri grindžiama solidarumu ir Europos vertybėmis, ateities.

3.6.4. EESRK rekomenduoja, kad palaipsniui į šią platformą turėtų įtraukti įvairesnio amžiaus savanorių grupės. Be to, turi būti dedama daugiau pastangų tarpvalstybinės savanoriškos veiklos kliūtims šalinti, pavyzdžiui, teisių gauti valstybės skiriamas išmokas ir naudotis paramos sistemomis netekimas, teisės gyventi šalyje suteikimas ir susijusios paslaugos, pavyzdžiui, galimybė sudaryti sutartį dėl mobiliojo telefoninio ir interneto ryšio.

⁽⁸⁾ 2015 EU-SILC Module on Social/Culture Participation and Material Deprivation.

⁽⁹⁾ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 408. Europos jaunimas.

⁽¹⁰⁾ Tarybos išvados, 2020 m. spalio 9 d.

3.7. Daugelis savanorių visoje Europoje vykdo veiklą, atitinkančią Europos Komisijos ilgalaikius ES projektus (kurie itin svarbūs Europos ateičiai, pavyzdžiui, susijusius su skiepijimu, skaitmenizacija, klimato klausimais, finansinėmis reformomis, diskusijomis dėl branduolinės energijos, darbo reformomis ir pan.). Kadangi piliečiai turi faktiškai ir nešališkai suprasti pagrindinius ES institucijų pasiūlymus, prieš galėdami jiems pritarti, EESRK ragina Europos Komisiją aktyviai remti savanorių vykdomą veiklą, kuri gali padėti užsitikrinti piliečių paramą pagrindiniams ES projektams, be kita ko, mažinant melagingos ir šališkos informacijos pavojų.

3.8. Išaugus projektų finansavimui taikant fiksuotąją normą ir fiksuotąsias sumas turėtų būti galima savanorių indėlių pripažinti kaip bendrą finansavimą ES dotacijų atveju. Tačiau praktikoje tai blogai veikia, nes savanoriškas darbas paprastai negali būti įtrauktas į organizacijų apskaitą. Be to, daugelis ES dotacijas valdančių agentūrų prašo pateikti mokėjimų kvitus už visą mokėjimų taikant fiksuotąsias normas ir fiksuotąsias sumas dydį – kartais tai prieštarauja finansavimo būdo kaip apskaičiavimo metodo tikslui ir dvasiai. EESRK pakartoja su tuo susijusį savo prašymą, pateiktą 2006 m.⁽¹¹⁾ ir 2013 m.⁽¹²⁾ priimtose nuomonėse, ir apgailestauja, kad į jas iki šiol nėra visapusiškai atsižvelgta. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Europos Tarybos finansavimo programose numatytas mechanizmas, pagal kurį savanorių laikas gali būti įtrauktas kaip bendras finansavimas dotacijai gauti.

3.9. EESRK tvirtai remia Europos savanoriškos veiklos sostinės konkursą⁽¹³⁾, kurį 2013 m. paskelbė Europos savanoriškos veiklos centras kaip 2011 m. Europos savanoriškos veiklos metų tęsinį, kuriuo vietos savanoriškos veiklos politika ir praktika susiejama su Europos kontekstu ir Europos vertybėmis bei politikos sistemomis. EESRK ragina visas ES institucijas skatinti ir remti šią iniciatyvą ypatingą dėmesį skiriant subnacionaliniam lygmeniui, kaip būdai piliečius suartinti su ES politikos formuotojais ir parodyti ES lygmens paramą solidarumu grindžiamai veiklai ir aktyviems, Europos ateitį kurti padedantiems piliečiams. EESRK ragina Europos Komisiją aktyviai remti gerosios patirties sklaidą vykdant viešąją politiką, kuria remiama savanoriška veikla vietos lygmeniu, ypač pasinaudojant savivaldybių, kurios tapo Europos savanoriškos veiklos sostinės konkurso kandidatėmis ir laureatėmis, pavyzdžiais.

4. Savanoriškos veiklos tendencijos

4.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad savanorių veiklai artimiausiais metais įtakos turės vykstantys demografiniai pokyčiai.

4.1.1. Europoje visuomenė senėja ir mažėja gimstamumas. Tai reiškia, kad yra daugiau kvalifikuotų ir ilgiau dirbti galinčių savanorių, tačiau yra ir daugiau vyresnio amžiaus žmonių, kuriems reikalinga savanorių parama, nes žmonės gyvena ilgiau. Vis dėlto mažėjant gimstamumui gali trūkti savanoriauti norinčio jaunimo ir reikės daugiau suaugusiųjų ir vyresnio amžiaus savanorių tarpusavio projektų.

4.1.2. Europa tampa vis įvairesnė ir keičiasi gyventojų dalis, todėl reikės daugiau pastangų socialinei įtraukčiai užtikrinti. Valstybės narės negali už visa tai sumokėti viešosiomis lėšomis ir, net jei jos turėtų reikiamų lėšų, svarbūs yra ne tik pinigai. Tikrai įtraukčiai būtinas žmogiškumu ir solidarumu grindžiamas požiūris. Tam reikia drauge veikiančių ir solidarumo vedamų savanorių. Kadangi šeimos labiau išsibarsčiusios po skirtingas šalis ir žemynus, raginama dėti daugiau pastangų kovojant su vienišumu ir teikiant socialinę paramą. EESRK mano, kad ES, valstybių narių ir vietos lygmens valdžios institucijos turėtų būti tam pasirengusios, ir kad šis procesas turi apimti savanoriškos veiklos plėtrai palankių sąlygų kūrimą.

4.1.3. Valstybėse narėse surenkama mažiau mokesčių ir mažinami viešieji biudžetai, tačiau tuo pat metu auga paslaugų paklausa. Dėl didėjančios nelygybės ir skurdo vis daugiau žmonių reikia pagalbos, tačiau tai prieštarauja lėšų mažinimui pilietinės visuomenės organizacijoms, kurios, padedant savanoriams, galėtų labiau pagerinti pavienių piliečių ir šeimų padėtį. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia pasiekti geresnę pusiausvyrą.

4.2. EESRK pabrėžia, kad dėl besikeičiančio gyvenimo būdo ir veiklos rūšių, kurios suteikia socialinį pripažinimą, arba dėl būtinybės įgyti naujų įgūdžių, kurie gali būti naudingi jaunesniosios kartos profesinei veiklai, piliečių motyvacija dalyvauti savanoriškoje veikloje ir realios savanoriškos veiklos galimybės gali skirtis, todėl, nepaisant didelės „pasiūlos ir paklausos“, gali sumažėti savanoriškos veiklos mastas. Būtina nuolat stebėti šį reiškinį, kad būtų galima laiku pritaikyti viešąją politiką.

⁽¹¹⁾ SOC/243 – Savanoriška veikla, jos vaidmuo Europos visuomenei ir poveikis (OL C 325, 2006 12 30, p. 46).

⁽¹²⁾ ECO/343 – Statistikos priemonės savanoriškai veiklai įvertinti (OL C 170, 2014 6 5, p. 11).

⁽¹³⁾ Europos savanoriškos veiklos sostinė.

4.3. Dažnai pastebimas perėjimas nuo tradicinės, įprastos ilgalaikės savanoriškos veiklos, kuri grindžiama suplanuotais ir ilgalaikiais išsipareigojimais, prie epizodinės savanoriškos veiklos. Nemažai savanorių yra pasirengę imtis epizodinės veiklos, net ir vienkartinio renginio atveju, tačiau nenori prisiimti jokių ilgalaikių asmeninių išsipareigojimų. Šią tendenciją atspindi populiarėjantis „savanorių turizmas“, kai žmonės keliauja dėl konkretaus savanoriškos veiklos tikslo arba atostogaudami pasinaudoja galimybe užsiimti savanoriška veikla. Reikia būti labai atidiems užtikrinant, kad tokia savanoriška veikla iš tikrųjų siekiama patenkinti visuomenės poreikius. Tais atvejais, kai savanoriška veikla gali daugiau pakenkti nei padėti, pavyzdžiui, įstaigose, kur prižiūrimi vaikai ar kiti pažeidžiami asmenys (kaip antai našlaičių namuose), ji turėtų būti draudžiama.

4.4. Pastaraisiais metais pastebėta ir kita tendencija – atsiranda tarpininkai, pavyzdžiui, socialinės apsaugos ar švietimo įstaigos, religinės organizacijos, šeimų savanoriškos veiklos organizatoriai, vietos savanoriškos veiklos centrai arba darbuotojų (įmonių) savanoriška veikla. Šios įstaigos padeda savanoriams rasti veiklos sritį ir ieško organizacijų, kurios tiesiogiai nukreips savanorius. Taip remiami žmonės, kurie ieško galimybės pradėti savanorišką veiklą. Tačiau kyla pavojus, kad šių tarpininkų veikla gali daryti neigiamą poveikį savanoriškos veiklos suvokimui visuomenėje, ypač, jei jų veikla tampa komercinė.

4.5. Sustiprinti gebėjimai naudotis internetu ir socialinės žiniasklaidos priemonėmis leidžia žmonėms lengviau patiekti imtis *ad hoc* savanoriškos veiklos. Be to, tai leidžia piliečiams greičiau tiesiogiai rasti savanoriškos veiklos galimybių, kai internetinėse platformose suderinama pasiūla su paklausa. Sparčiai plintant naujoms technologijoms atsirado daugiau naujų savanoriškos veiklos formų, pavyzdžiui, savanoriška veikla internetu, kuriai nėra svarbus konkretus laikas ir vieta ir kuri gali būti vykdoma bet kurioje vietoje, kurioje savanoris turi prieigą prie interneto ir prisijungimui būtina įrangą.

4.5.1. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, jog reikia pasirūpinti, kad nebūtų atstumti internetinės prieigos neturintys asmenys.

4.5.2. EESRK pabrėžia, kad valstybių narių savanoriškos veiklos teisinės sistemos turi neatsilikyti nuo šios raidos ir užtikrinti (pavyzdžiui, duomenų apsaugos atžvilgiu), kad pažeidžiami asmenys būtų saugomi, o savanoriai – tinkamai apmokyti, net ir tada, kai savanoriška veikla vykdoma neformaliai ir *ad hoc* pagrindu. Politikos formuotojai neturėtų manyti, kad savanoriškos veiklos rėmimui ir infrastruktūros organizacijoms finansavimas yra nebūtinas, nes žmonės gali patys veiklą organizuoti internetu.

4.6. EESRK mano, kad darbuotojų savanoriškos veiklos srityje būtinas labiau tarpsektorinis socialinių partnerių bendradarbiavimas. Kad poveikis būtų kuo didesnis, darbdaviai ir darbuotojai turėtų bendradarbiauti su pilietinės visuomenės organizacijomis, kurios yra šios srities ekspertės ir (arba) priežastis, dėl kurios jie nori padėti, o ne mėginti patys tiesiogiai įgyvendinti savanoriškos veiklos programas.

4.7. EESRK pripažįsta, kad savanorytė yra auganti Europos pramonės šaka ir turėtų būti reguliuojama siekiant apsaugoti savanoriškos veiklos vientisumą, potencialius savanorius ir vietos bendruomenes.

4.8. 54 % „Eurobarometro“ apklausoje ⁽¹⁴⁾ dalyvavusių jaunuolių nurodė, kad dalyvaudami savanoriškoje veikloje išlaidų nepatyrė, 28 % nurodė, kad išlaidų patyrė ir jos nebuvo kompensuotos, o 16 % jaunuolių nurodė, kad dėl savo patirtų išlaidų jie gavo išmokų. Naudos gavėjai arba savanorių darbo organizatoriai turi atsižvelgti į šiuos duomenis, kad išlaidos netaptų kliūtimi, apribojančia jaunimo dalyvavimą. EESRK pabrėžia, kad svarbu kompensuoti net ir nedideles savanorių išlaidas, ir tikisi, kad nacionalinės ir vietos valdžios institucijos propaguos ir remis šį požiūrį, kad savanorių ar susijusių organizacijų mokamiems mokesčiams nebūtų daromas neigiamas poveikis.

4.9. Europoje savanoriams ir jų paramos gavėjams taikomos teisinės sistemos ir teisiniai bei saugumo reikalavimai yra prieštaringi. EESRK pabrėžia, kad reikėtų imtis veiksmų sistemai racionalizuoti, kad ji būtų saugi ir naudinga visiems. Visų šalių draudimo rinkose turėtų būti galimybė savanoriams gauti civilinės atsakomybės draudimą, o Vyriausybė ir (arba) fondas turėtų skirti paramą išlaidoms padengti. Kiekvienoje šalyje turėtų būti privaloma asmenims, dirbantiems su vaikais ar pažeidžiamais asmenimis, pateikti teistumo (neteistumo) pažymą, kurią potencialūs savanoriai turėtų lengvai ir nebrangiai gauti. EESRK ragina visas valstybes nares taikyti šiuos sprendimus ir primygtinai ragina Europos Komisiją skatinti geriausią praktiką šioje srityje. Tokia veikla taip pat paskatins tarpvalstybinę savanorišką veiklą.

⁽¹⁴⁾ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 408. Europos jaunimas.

4.10. EESRK mano, kad kuo anksčiau jaunuolius galima supažindinti su savanoriška veikla, tuo labiau tikėtina, kad jie vėliau taps visuomenės gyvenime dalyvaujančiais ir iniciatyviais piliečiais, kurie prisideda prie Europos ateities. Turėtų būti skatinamos tokios iniciatyvos kaip mokymosi tarnaujant bendruomenei programos mokyklose ir šeimų savanorystė. Kai būtina, reikėtų pritaikyti teises sistemas, kad savanoriais taip pat galėtų būti jaunuoliai ir vaikai. Jaunimo organizacijos šiame procese atlieka labai svarbų vaidmenį ir todėl turėtų gauti tinkamą ir pakankamą viešųjų institucijų paramą.

5. Savanorių vaidmuo bendruomenėje

5.1. Nėra jokių abejonų, kad savanoriai sukuria didelę ekonominę, aplinkosauginę ir socialinę vertę. Ne pelno organizacijoje savanoriai neretai yra būtini veiksmingam užduočių vykdymui, jie yra vienas iš svarbiausių šių organizacijų išteklių. Išorėje jie dažnai laikomi šių organizacijų veiklos simboliu. Daugeliui žmonių, ypač jaunimui, savanoriška veikla yra ypatinga. Dažnai tai būna jų pirmoji veikla, kai jie gali reaguoti į realius socialinius poreikius ir greitai pamatyti savo, kaip aktyviai veikiančių piliečių, veiksmų poveikį ir taip gerokai sumažinti socialinės atskirties riziką.

5.2. Daugeliu atvejų teisiškai tampa sunkiau organizuoti veiklą bendro intereso klausimais ir įtraukti žmones į savanorišką veiklą visuomenės labui už tai negaunant asmeninės naudos. Turėtų būti užtikrintos teisės jungtis į asociacijas, taip pat viešasis finansavimas ir parama pilietinės visuomenės organizacijoms. EESRK pabrėžia, kad pilietinės visuomenės organizacijoms skirtas viešasis finansavimas ne tik labai padeda, kad jos veiktų ir galėtų atlikti savo vaidmenį visuomenėje, bet ir išsaugoti savo nepriklausomumą ir gebėjimą užtikrinti vidaus demokratinius procesus, leidžiančius pripažinti jų narių pageidavimus ir jiems atstovauti be kišimosi iš išorės.

5.2.1. Gerai veikianti pilietinė visuomenė yra sveikos demokratijos ženklas ir labai prisideda prie gyvenimo kokybės, taikos ir stabilumo. Dalyvaujamoji demokratija papildo atstovaujamoją demokratiją ir grėsmės nekelia.

5.2.2. Savanorių veiklą koordinuojančių organizacijų atveju viešasis finansavimas leidžia užtikrinti daug didesnę naudą visuomenei, kuri, taikant specialų svertų mechanizmą, suteikia realių ekonominių vertę.

5.3. Šiuo metu europiečiai yra labiau linkę įsipareigoti trumpalaikiai savanoriškai veiklai, kuri jiems yra akivaizdžiai naudinga, pavyzdžiui, savanoriška veikla festivalyje ar koncerte; jie nėra linkę prisiimti ilgalaikių įsipareigojimų nustatytiems visuomenės poreikiams patenkinti. EESRK pageidautų, kad politikos formuotojai aktyviau propaguotų savanorystės pridėtinę vertę kaip socialinį kapitalą, o ne tiesiog kaip asmeninę galimybę ar mechanizmą sutaupyti lėšų žmogiškiesiems ištekliams. Valdžios institucijos turi padėti savanoriams ir jų veiklą remiančioms organizacijoms geriau parodyti jų sukuriamą vertę ir daromą poveikį, kad būtų galima ir ateityje žmones sudominti savanoryste, nes žmonės turi vis didesnę pasirinkimą kaip leisti savo laisvalaikį.

5.4. Per COVID-19 pandemiją daug politikos formuotojų ir paprastų piliečių turėjo galimybę pamatyti ypatingą savanoriškos veiklos potencialą ir realų poveikį: tai ir struktūruota veikla, kurią koordinuoja viešoji institucija ar organizacija, ir pavienė *ad hoc* veikla, kurios spontaniškai imasi asmenys, norintys padėti. EESRK pagerbė šimtus tūkstančių visoje Europoje veikiančių savanorių, kurie 2020 m. padėjo dėl COVID-19 pandemijos bėdos ištiktiems žmonėms, skirdamas savo pilietinio solidarumo premiją⁽¹⁵⁾ organizacijoms ir pavieniams asmenims, dalyvavusiems savanoriškoje veikloje COVID-19 poveikiui švelninti.

5.5. Ilgalaikius savanorystės įsipareigojimus sunkiau prisiimti darbuotojams, kurių darbo valandos nėra pastovios ir profesinė veikla nėra labai stabili. Pavyzdžiui, parduotuvių darbuotojams tik prieš 24 val. pranešama, ar reikės dirbti, todėl jiems itin sunku įsipareigoti savanoriauti. Tas pats pasakytina ir apie daugelį pagal iškvietimą dirbančių darbuotojų. EESRK pažymi, kad savanorių organizacijos turėtų būti remiamos praktine patirtimi, įskaitant gerą patirtį, kaip stiprinti gebėjimus, kad būtų galima reaguoti į kintančių potencialių savanorių paklausą ir rasti naujų vadovavimo savanoriams būdų.

5.6. Viena iš priemonių gerinti prastą sveikatą, neskiriant vaistų arba papildomai prie vaistų išrašymo, yra socialinės veiklos skyrimas⁽¹⁶⁾. Savanorystė tapo veiksminga ir vis populiarėjanti socialinės veiklos skyrimo programų dalis. Moksliniai tyrimai rodo, kad savanorystė daro teigiamą poveikį psichikos sveikatai ir dalyvavimas savanoriškoje veikloje pagal socialinės veiklos skyrimo programas yra naudingas. EESRK mano, kad savanorystė kaip socialinės veiklos skyrimo

⁽¹⁵⁾ EESRK pilietinio solidarumo premija.

⁽¹⁶⁾ *The Healing Power of Social Prescribing* ir *Policy Statement on Volunteering & Social Prescribing* – CEV 2019.

praktika Europoje turėtų būti plačiau taikoma gaivinant ekonomiką po COVID-19 pandemijos, o jos poveikis – atidžiai stebimas. Reikėtų užtikrinti, kad organizacijos, siūlančios savanoriškos veiklos vietas pagal socialinės veiklos skyrimo programas, laikytųsi etikos principų ir kokybės gairių dėl didelio poveikio, poreikiais grindžiamų, pridėtinę vertę suteikiančių savanoriškų veiksmų.

5.7. Atsižvelgdamas į teigiamą 2011-ųjų Europos savanorių metų poveikį, didelį poreikį sukurti teisinę ir socialinę savanoriškos veiklos plėtojimo sistemą ir stipriai pasikeitusią savanorių ir potencialių savanorių elgseną, EESRK ragina Europos Komisiją imtis veiksmų ir 2025-uosius metus paskelbti Europos savanorių metais.

5.7.1. Europos savanorių metai būtų tinkamas būdas įvertinti visų savanorių pastangas ir poveikį COVID-19 krizės metu ir pabrėžti jų daromą įtaką ir svarbą ekonomikos gaivinimui ir solidarumu, pagarba, lygybe ir bendromis vertybėmis grindžiamos Europos ateičiai.

5.7.2. EESRK tiki, kad Europos Komisijos koordinuojamas priemonių rinkinys, atsižvelgus į EESRK pateiktas pastabas, valstybėms narėms suteiktų postūmį visapusiškai remti savanorišką veiklą ir kad savanoriškos veiklos klausimas taps nuolatine, o ne atsiktine Europos politikos dalimi.

Briuselis, 2021 m. gruodžio 8 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG
